

Arbeidsnotat 2008-005

**Økonomiske ring-
virkninger av
kulturminner på Røros**

Sveinung Fjose
Einar Bowitz

Økonomiske ringvirkninger av kulturminner på Røros

Sveinung Fjose
Einar Bowitz*

Sammendrag

Mulighetene for å benytte kulturminner for å skape arbeidsplasser og inntekt i lokalsamfunn og distriktskommuner har fått økt oppmerksomhet. I notatet presenteres en analyse av virkningene på sysselsettingen på Røros som kan tilskrives kulturminner i kommunen. Ved hjelp av en spørreundersøkelse anslås antall turister som kommer til Røros på grunn av kulturminnene. Ved hjelp av registerdata og resultater fra andre analyser anslås etterspørsels- og sysselsettingsvirkninger av denne turismen. Vi anslår at ca 7 prosent av sysselsettingen på Røros kan tilskrives kulturminnerelatert turisme.

Nøkkelord

Regional økonomi, kulturminner, ringvirkninger.

JEL Classification

R23, R11

*Corresponding author, Econ Pöyry, P.O.Box 5, 0051 OSLO

Phone: +47 92 69 41 36, fax: +47 22 42 00 40, <http://www.econ.no>, e-mail: enar.bowitz@poyry.com

ECON-Working Paper no. 2008-005, 26. juni 2008, project no. 42510. Prosjektet er gjennomført som del av prosjektet "Kulturminner og verdiskaping – tilfellet Røros", finansiert av Norges Forskningsråd, programmet "Landskap i endring".

Working papers are research material intended for international journals or books, and also to stimulate discussion. The interpretations and conclusions are those of the author(s).

Innhold:

1	INNLEDNING	1
2	OM RØROS	1
2.1	Kulturminnene på Røros	1
2.2	Folketall, sysselsetting og næringsvirksomhet	1
2.3	Turisme på Røros	3
3	METODISK TILNÆRMING	5
3.1	Kulturminner og turisme	5
3.1.1	Direkte virkninger	5
3.1.2	Indirekte effekter	6
3.1.3	Effekter som ikke tallfestes i rapporten	6
3.2	Kulturminner og statlige tilskudd til Røros	7
3.3	Nøkkelforutsetninger	8
3.4	Beregningsopplegg	8
4	FORUTSETNINGER	9
4.1	Turistenes forbruk på Røros	9
4.2	Forholdet mellom omsetning og sysselsetting	9
4.3	Forholdet mellom omsetning og leveranser fra lokalt næringsliv	10
5	BEREGNEDE EFFEKTER AV KULTURMINNEBASERT TURISME ..	11
5.1	Turistenes forbruk på Røros	11
5.2	Direkte sysselsettingseffekter	13
5.3	Indirekte sysselsettingsvirkninger	14
5.3.1	Økte lokale underleveranser	14
5.3.2	Inntektsvirkninger	14
5.4	Økt kommunal sysselsetting	15
6	EFFEKTER AV OVERFØRINGER FRA RIKSANTIKVAREN	16
7	OPPSUMMERING, DISKUSJON	17
	REFERANSER	19

1 Innledning

I dette notatet dokumenteres beregninger av lokaløkonomiske ringvirkninger av den del av sysselsettingen på Røros som kan tilskrives kulturminner.

Analysen er en del av et forskningsprosjekt (NFR) som har til formål å analysere de lokaløkonomiske effektene for Røros som kan avledes av kulturminnene i kommunen¹. Slike lokaløkonomiske effekter kan komme fra flere kilder, blant annet at kulturminnene tiltrekker seg turister. Økt tilstrømning av turister er en form for tjenesteeksport fra den lokale økonomien, som gir grunnlag for næringsvirksomhet, inntekter og flere arbeidsplasser. Det er omfanget og betydningen av dette som belyses gjennom beregningene i denne rapporten.

Kulturminner kan tenkes å ha ytterligere effekter, blant annet ved at de kan gjøre en by eller kommune mer attraktiv som bosted og sted for å etablere og drive næringsvirksomhet. Disse to sistnevnte faktorene analyseres nærmere i andre deler av forskningsprosjektet (Becken m. fl., 2008B og Bowitz m. fl., 2008), men omfattes ikke av beregningene i denne rapporten.

2 Om Røros

2.1 Kulturminnene på Røros

Bergstaden Røros er en av Europas eldste trehusbyer, og en av de få gruvebyene i verden som siden 1980 er oppført på UNESCOs liste over verdens kulturarv. Bykjernen har en sjelden stor og godt bevart trehusbebyggelse, og det ekte og autentiske forsterkes ved at nåtidens moderne mennesker bor og arbeider i de gamle husene.

Fra midten av 1600-tallet ble det drevet gruvedrift basert på kobber. I 1977 gikk kobberverket konkurs, og den siste gruve ble lagt ned i 1986. Særlig fra midt på 1970-tallet vokste det fram et økende ønske om å bevare kulturminnene på Røros. Statlige myndigheter ved Riksantikvaren engasjerte seg sterkt på Røros, og kulturminnevern har vært et viktig tema i kommunal forvaltning, planlegging og politikk.

Røros museum, gruveanleggene og den gamle trehusbebyggelsen tiltrekker seg turister fra inn- og utland.

2.2 Folketall, sysselsetting og næringsvirksomhet

Røros kommune i Sør-Trøndelag hadde knapt 5.700 innbyggere i 2007. I tettstedet Røros er det ca 3500 innbyggere. Kommunen ligger relativt lite sentralt til i forhold til store befolkningssentra (380 km fra Oslo, 270 km fra Hamar og 150 km fra Trondheim).

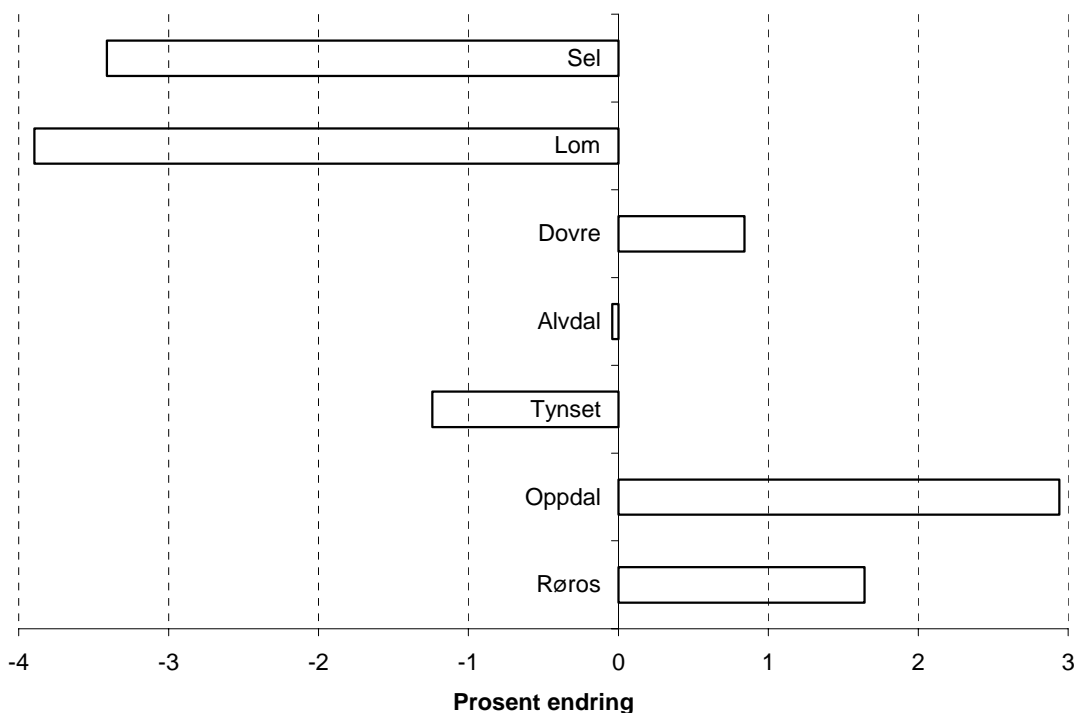
---

¹ ”Kulturminner og verdiskaping – tilfellet Røros” gjennomføres av Econ Pöyry i samarbeid med Norsk institutt for kulturminneforskning (NIKU) og er finansiert av programmet ”Landskap i endring” under Norges forskningsråd.

Folketallet på Røros har hatt en svak, men jevn, økning siden tidlig på 1990-tallet. Fra 1990 til 2000 vokste folketallet med nesten 200, eller med 3 ½ prosent. I femårsperioden fra 2000 til 2005 økte folketallet videre, med i underkant av 100 personer, eller 1 ½ prosent. Veksten har altså vært relativt jevn.

Sammenlignet med andre tettstedskommuner på det indre av Østlandet, har Røros hatt en gunstig folketallsutvikling, jf. Figur 2.1. Bare Oppdal av de kommunene vi sammenligner Røros med, har hatt sterkere vekst i folketallet enn Røros.

Figur 2.1 Befolkningsvekst 2000-05 i Røros og andre tettstedskommuner på indre Østland. Prosent.

Kilde: SSB

Industrien står for en høy andel av sysselsettingen i kommunen, nesten 20 prosent av de sysselsatte i 2005, jf. Tabell 2.1. Dette er en høy andel både i forhold til sammenligningskommunene og i landssammenheng. Reiselivet (hoteller og restauranter) sto for 7 prosent av sysselsettingen, noe som igjen er blant de høyeste andelene i sammenligningskommunene. Offentlig sektor er viktig for den samlede sysselsettingen i kommunen, med en andel på nesten 35 prosent i 2005.

Samlet sysselsetting har økt de senere årene, men utenom offentlig sektor har sysselsettingen avtatt. De siste årene har sysselsettingen avtatt både i primærnæringene, industrien og i hoteller og restauranter, men økt i varehandelen, privat tjenesteyting, mye i bygg og anlegg og i særdeleshet innenfor offentlig forvaltning. Reiselivsbedriftene synes å ha hatt et mer eller mindre uendret aktivitetsnivå de senere årene.

Tabell 2.1 Sysselsetting etter næring blant bosatte på Røros. Personer per 4 kvartal hvert år.

	2000	2005	% endring 2000-2005	% fordeling 2005
Primærnæringer	182	156	-14,3	5,2
Industri	640	582	-9,1	19,4
Bygg/anlegg, kraft, vann	215	234	8,8	7,8
Varehandel	342	371	8,5	12,4
Hotell og restaurant	218	217	-0,5	7,2
Transport	162	160	-1,2	5,3
Privat tj yting	227	239	5,3	8,0
Off forvaltning	879	1045	18,9	34,8
Sum	2865	3004	4,9	100,0

Kilde: SSB

Registrert ledighet er lav på Røros. I 2005 var ledigheten 1,5 prosent av befolkningen mellom 16 og 66 år, mens denne raten på nasjonalt nivå var nesten 3 prosent. Mange av dem som jobber på Røros er pendlere fra omegnskommunene. I de to nærmeste kommunene (Os og Holtålen) er netto utpendling ca 30 prosent av sysselsettingen, mens det for Røros er en netto innpendling på nesten 10 prosent av sysselsettingen. For hele regionen under ett er det imidlertid netto utpendling på omtrent 7 prosent av sysselsettingen.

2.3 Turisme på Røros

Situasjonen i 2005

Røros har 7 hoteller og 4 campingplasser ifølge SSBs reiselivsstatistikk. I 2005 hadde hotellene til sammen 375 rom på det høyeste, 71.000 gjester og 115.000 gjestedøgn. I gjennomsnitt hadde altså hver gjest 1,6 overnattinger. Romomsetningen var 54,4 millioner kroner. Romomsetningen per gjestedøgn blir ut fra dette knapt 770 kroner i 2005. Antall overnattinger på campingplasser er i størrelsesorden 30 prosent av tallet på hotellovernattinger.

Tabell 2.2 Gjestedøgn etter opprinnelsesland i 2005. Antall og prosent.

	Gjestedøgn	Prosent
Norge	108051	94,3
Utlandet	6536	5,7
Sverige	1448	1,3
Danmark	206	0,2
Finland	281	0,2
Tyskland	1601	1,4
Nederland	461	0,4
Frankrike	448	0,4
Sveits	325	0,3
Italia	172	0,2
USA	250	0,2
Øvrig	1344	1,2
I alt	114587	100,0

Kilde: SSB

Den store majoriteten av gjestedøgnene på Røros er norske, nesten 95 prosent i 2005. Den største gruppen turister for øvrig er tyskere og svensker med til sammen 2,7 prosent av gjestedøgnene. Det kommer også en del nederlendere, sveitsere og franskmenn.

Endringer over tid

Tallet på overnattinger på hotellene (hotellgjestedøgn) på Røros steg med 3,5 prosent fra 2000 til 2005, eller i gjennomsnitt 0,7 prosent per år. Det er norske reisende som står for veksten i hotellovernattingene, mens antall gjestedøgn på hotellene på Røros fra utlendinger gikk ned med drøyt 6 prosent fra 2000 til 2005. Utviklingen i hotellgjestedøgn på Røros er noe svakere enn utviklingen i hotellgjestedøgn for landet sett under ett.

Tabell 2.3 Antall gjestedøgn på hoteller på Røros og i landet sett under ett. Indekser (2000=100).

	Landet		Røros	
	Nordmenn	Utlendinger	Nordmenn	Utlendinger
2000	100,0	100,0	100,0	100,0
2001	101,8	97,0	98,6	84,2
2002	100,7	94,7	95,2	101,2
2003	98,8	88,1	100,7	87,1
2004	103,2	92,5	94,5	87,3
2005	108,3	95,9	104,2	93,7

Kilde: SSB

I perioden er det særlig nedgangen i overnattinger på Røros fra svensker, som har vært viktig for nedgangen i det totale antallet overnattinger av utlendinger, men prosentvis har nedgangen i antall dansker vært større. Tyskerne, som er en stor gruppe, har opprettholdt tallet på overnattinger, mens det er økning for Sveits, Frankrike, Nederland

og Italia. Gruppen ”øvrig” har en kraftig økning i tallet på overnattinger, noe som gjenspeiler økning i turister fra øvrige europeiske land, samt en viss økning fra Japan.

Kapasitet og kapasitetsutnyttning

Selv om hotellkapasiteten på Røros steg kraftig rundt år 2000, har ikke tallet på gjestedøgn (faktiske overnattinger) steget. Det tyder på at det ikke er kapasiteten i overnattingsbedriftene som begrenser tallet på overnattinger, selv om det ikke kan utelukkes at det kan være kapasitetsproblemer enkelte døgn i høysesongen. Disse er imidlertid trolig ikke store, all den tid antall gjestedøgn har endret seg lite på årsbasis.

Overnattingsformål

Overnattingsmarkedet kan deles inn etter formålet med overnattingen: Konferanse, yrke eller fritid. I 2005 var 30 prosent av overnattingene relatert til konferanser, 10 prosent til yrkesreiser og 60 prosent til ferie og fritid. Siden 1998 har konferansemarkedet vokst, yrkesovernattingene avtatt, og overnattingene med formål ferie og fritid, først steget og deretter avtatt. Det er særlig siden 2003 at det har vært en negativ utvikling i overnattingene med formål ferie og fritid.

Oppsummerende merknader

Norske turister kommer i økende grad til Røros og overnatter der, men trenden for utlendingene er negativ. På Røros er det særlig svenskene som svikter. Utviklingen i hotellovernattingene på Røros er svakere enn for landet sett under ett, noe som kan tyde på at Røros som turistmål har problemer med å hevde seg i konkurransen med andre turistmål i Norge.

En viktig kilde til flere overnattinger på Røros er vekst i konferansemarkedet, mens antall overnattinger i forbindelse med ferier, avtar. Det synes således ikke å være noen tendens til vekst i turismen som følge av økt satsing på kulturminnene på Røros, eller andre attraksjonsfaktorer. Røros som attraktivt sted for konferanser kan imidlertid være påvirket av ”merkevaren” Røros, der kulturminnene kan spille en rolle.

3 Metodisk tilnærming

Vi er opptatt av å beregne de økonomiske ringvirkningene som kan avledes av økt turisttilstrømning til Røros som følge av kulturminnene på Røros. Beregningene tar utgangspunkt i pengebruken blant turister på Røros. Vi gjennomfører en tradisjonell ringvirkningsanalyse, der vi beregner de direkte og indirekte effektene av denne pengebruken på sysselsettingen i kommunen.

3.1 Kulturminner og turisme

3.1.1 Direkte virkninger

Tilreisende kommer til Røros av en rekke grunner, for å se stedet, besøke familie og venner, konferanser, på grunn av naturen eller fordi Røros har ord på seg for å være et pent og interessant sted med kulturminner fra gruvedriften og gamle bymiljøer og bygninger. De direkte virkningene av kulturminnerelatert turisme er den økte verdiskapingen og sysselsettingen på Røros som følger av lokale vare- og tjenestekjøp fra

turistene som er på Røros som en konsekvens av kulturminnene. Vi må således avgrense turistbesøk som i hovedsak er motivert av kulturminnene fra andre turistbesøk.

Turistene bruker penger i de tradisjonelle reiselivsnæringene, som hoteller og serveringssteder. Men de bruker også penger som tilfaller annet lokalt næringsliv, slik som varehandel og transport.

3.1.2 Indirekte effekter

Som følge av økt aktivitet i de bedriftene der turistene bruker sine penger, oppstår behov for *underleveranser*, som i noen grad kan dekkes lokalt. Det gir økt aktivitet og verdiskaping blant lokale underleverandører.

Som følge av *økte inntekter* blant de som arbeider i virksomhetene som har fått økt aktivitetsnivå, øker forbruket. Dette retter seg delvis mot lokalt næringsliv, og gir således opphav til ytterligere økt aktivitet (inntektsmultiplikator).

Økt sysselsetting og bosetting på Røros som følge av kulturminnerelatert turisme, gir økt behov for *kommunale tjenester*. Økte kommunale inntekter gir mulighet til å finansiere tjenesteutbyggingen.

3.1.3 Effekter som ikke tallfestes i rapporten

Substitusjon - import

I prinsippet vil kulturminnene kunne gi opphav til redusert ”import” til Røros fra andre deler av Norge eller utlandet, ved at lokalt konsum erstatter kulturbaserte reiser ut av regionen. Denne effekten er trolig liten, og i beregningene ser vi bort fra den.

Attraktivitet som bosted

Kulturminnene kan gjøre Røros mer attraktiv som bosted for kompetent arbeidskraft og dermed som sted å drive næringsvirksomhet. Kulturminnene kan dessuten tenkes å gjøre det mulig å bruke Røros som merkenavn i markedsføringen av produkter som er produsert på Røros, noe som også kan tenkes å gi et positivt bidrag til lokalt næringsliv. Attraktivitet som bosted drøftes i Bowitz m. fl. (2008) og Becken m. fl. (2008). Røros som merkenavn drøftes på basis av en intervjuundersøkelse mot lokalt næringsliv i Ibenholt m. fl. (2008). Disse undersøkelsene viser at kulturminnene har en viss effekt både for identitet og markedsføring, effektene er imidlertid små og kan vanskelig tallfestes. Disse effektene er derfor ikke inkludert i beregningene.

Annen kulturminnerelatert eksport

Utover turister og markedsføring som er mer eller mindre tett knyttet til kulturminner kan det også finnes annen kulturminnerelatert næringsvirksomhet hvor hele eller deler av produksjonen eksporteres ut av lokalsamfunnet. For Røros del er det antikvarisk basert håndverket et typisk eksempel på slik virksomhet. En del av de antikvarisk skolerte håndverkerne på Røros selger sine tjenester til resten av Norge. Det finnes imidlertid ikke noen statistikk over hvor stor denne eksportrettede virksomheten er og intervjuer av utvalgte håndverkere tyder på at omfanget av denne virksomheten varierer stort over tid. For Rørossamfunnet totalt rører det seg kanskje om 1-2 årsverk, og det vil kun ha marginal betydning i ringvirkningsanalysen. Grunnet usikkerheten er disse effekter ikke tatt med i vår beregning.

Økte investeringer

Som følge av økt aktivitetsnivå pga kulturminnene, vil det oppstå behov for å bygge opp ny realkapital, både i næringslivet og i form av flere boliger, sammenlignet med den tenkte situasjonen hvor det ikke var kulturminner på Røros. I rapporten beregner vi forskjellen mellom to likevektssituasjoner; en situasjon med kulturminnebasert turisme (i dag) og en hypotetisk situasjon der vi tenker oss at det ikke var noen særlige kulturminner på Røros og dermed færre turister. I den hypotetiske situasjonen ville det vært lavere realkapital og dermed redusert behov for arbeid med å opprettholde denne (vedlikehold og rehabilitering). Snur vi fortegnet, kan vi si at en indirekte effekt av kulturminnebasert turisme er økt aktivitet i bygge- og anleggsnæringen for å opprettholde bygninger og annen realkapital på Røros. I praksis er det dessuten grunn til å ta hensyn til at investeringene ville økt som følge av behov for økt kapasitet i næringslivet på Røros. Det er imidlertid ikke åpenbart hvor mange år kapasitetsøkningen skulle vært fordelt på, og skjønsmessige forutsetninger om dette ville introdusert en form for vilkårlighet i beregningene.

I likhet med hva som er vanlig i ringvirkningsanalyser, velger vi å se bort fra effekter via investeringene. Dette trekker isolert sett i retning av en viss undervurdering av effektene av kulturminnene på lokaløkonomien.

Oppsummering ikke tallfestede effekter

Alle de fire momentene, substitusjon, attraktivitet, annen eksport og investeringer, trekker i samme retning, dvs. bidrar til at foreliggende analyse undervurderer den økonomiske betydningen som kulturminnene på Røros har. Det trekker i retning av at beregningen kan ses på som et konservativt anslag på effektene av kulturminnene på lokaløkonomien på Røros.

3.2 Kulturminner og statlige tilskudd til Røros

Både kommunen og private på Røros mottar tilskudd fra Riksantikvaren til istandsetting av gamle bygg og til forvaltning av kulturminnene. I årene 2004-2007 mottok Røros i gjennomsnitt 9,2 millioner kroner (1985-priser) årlig, med mindre variasjoner fra år til år. Det aller meste av midlene går til såkalt antikvarisk istandsetting av gamle bygninger. Det vil si at det benyttes gamle byggeteknikker og arbeidsredskaper samt materialer av den typen som var vanlig i tidligere tider. Tilskuddene innebærer direkte økt sysselsetting og inntekt på Røros, og indirekte virkninger gjennom underleveranser og inntektsvirkninger.

Siden disse tilskuddene er begrunnet i kulturminnene på Røros og siden bruken av disse midlene gir opphav til inntekter og sysselsetting på Røros, kan det argumenteres for at de direkte og indirekte effektene av denne pengebruken også bør tas med når de økonomiske virkningene for kommunen av kulturminnene skal regnes ut.

Fra et nasjonalt perspektiv og fra perspektivet om hva andre lokalsamfunn kan forevente å tjene på å investere i bevaring av kulturminner, vil denne typen effekter være avhengig av hva Riksantikvaren eller andre statlige myndigheter ønsker å bevilge til den aktuelle kommunen.

Dessuten vil enhver statlig overføring til en kommune ha lokale ringvirkninger på inntekt og sysselsetting, enten overføringen er begrunnet i kulturminner eller andre

forhold. Ut fra disse vurderingene beregner vi effektene av turisttilstrømmingen og de statlige bevilgningene separat.

3.3 Nøkkelforutsetninger

Vi beregner effektene for Røros kommune, men trolig vil ikke resultatene avvike mye om vi inkluderer Rørosregionen. Resultatene er målt i antall sysselsatte personer.

I likhet med hva som er vanlig i denne typen regionaløkonomiske ringvirkningsanalyser, forutsettes det at økt etterspørsel krone for krone resulterer i økt aktivitet, uten at dette fortrenger annen aktivitet. Dette er en rimelig forutsetning i mindre kommuner og regioner som ligger langt fra større befolkningssentre, og som har en tendens til ha nedgang i folketall og sysselsetting. Økt etterspørsel etter arbeidskraft antas dessuten lett å møtes med økt tilflytting/pendling eller redusert utflytting. Så lenge vi har et langsiktig likevektsperspektiv er det realistisk å legge til grunn at økninger i etterspørselen etter arbeidskraft dekkes fullt ut gjennom variasjoner i nettoinnflytting.

3.4 Beregningsopplegg

Beregningsopplegget er basert på følgende hovedelementer:

1. Antall overnattinger fra turister på Røros anslås med utgangspunkt i Statistisk sentralbyrås (SSB) statistikk for hotell og campingovernattinger på Røros. Andelen av turistene som er på Røros på grunn av kulturminnene der, anslås på bakgrunn av en spørreundersøkelse mot turister som Econ Pöyry har gjennomført (Becken m. fl., 2008A).
2. Turistenes etterspørsel beregnes deretter med utgangspunkt i anslag på turistenes gjennomsnittlige dagsforbruk.
3. *Sysselsettingseffekten* i hver hovednæring beregnes ved å dividere økningen i etterspørsel rettet mot næringen med gjennomsnittlig omsetning per sysselsatt.
4. Økte lokale underleveranser som følge av økt omsetning i næringslivet, beregnes ved andel vareinnsats per krone omsetning i hovednæringene på Røros, samt hvor stor andel av underleveransene (1-”importandel”) som leveres fra lokalt næringsliv. I sin tur beregnes økning i *sysselsetting* som følge av disse underleveransene.
5. Økt sysselsetting og inntekt (beregnet under pkt 3 og 4) gir opphav til ytterligere økt etterspørsel på Røros, som følge av flere i jobb og dermed økte inntekter. Vi antar at det meste av disse inntektene slår ut i økt etterspørsel, men at mye av denne ”lekker ut” i form av ”import” fra resten av landet og utlandet. Beregningen gjøres på aggregert nivå og med et skjønnsmessig anslag på den andelen av etterspørselen som retter seg mot lokalt næringsliv. I sin tur beregnes økning i *sysselsetting* som følge av denne etterspørselen.
6. Flere innbyggere gir økt behov for kommunale tjenester, og økte kommunale inntekter som kan finansiere dem. Vi gjennomfører en enkel beregning av hvor mye dette gir i økt kommunal sysselsetting.

7. Samlede sysselsettingseffekter er summen av effektene beregnet under punkt 3, 4, 5 og 6.

4 Forutsetninger

4.1 Turistenes forbruk på Røros

Turistenes gjennomsnittlige forbruk per dag på Røros er anslått med utgangspunkt i beregninger av utenlandske turistenes forbruk per dag i Dybedal m. fl. (2006). Vi forutsetter at forbruksmønstret til utlendinger og nordmenn er likt, og legger således til grunn at beregningene for de utenlandske turistenes forbruk også er representative for norske turistenes forbruk. Denne forutsetningen ble også brukt i en ringvirkningsanalyse av reiselivet i Hedmark og Oppland (Dybedal, 2006). Vi har dessuten gjort visse justeringer av tallene for å ivareta at etterspørselstallene skal være representative for Røros, mens primærkilden gir etterspørsel på nasjonalt nivå. Våre forutsetninger om forbruk per dag er vist i Tabell 4.1.

Tabell 4.1 Forutsetninger om turistenes forbruk i 2005, etter overnattingsform. Kroner per gjestedøgn (ekskl. MVA).

	Overnattingsform			
	Hotell og lignende	Hyttegjeng/leid hytte	Camping	Dagsturister
Overnatting	563	293	111	0
Servering	179	47	26	100
Kjøp av dagligvarer	109	83	63	63
Øvrige innkjøp	101	54	32	32
Transport	56	32	46	17
Aktiviteter	143	176	63	63
Totalt	1151	685	341	275

Kilde: Egne anslag, basert på Dybedal m. fl. (2006)

4.2 Forholdet mellom omsetning og sysselsetting

De økte inntektene det lokale næringslivet får fra turistene, gir grunnlag for økt sysselsetting. For å beregne sysselsettingseffekter innen aktuelle bransjer, tar vi utgangspunkt i data for omsetning og sysselsetting fra SSB på nasjonalt nivå, jf. Tabell 4.2.

Tabell 4.2 Omsetning og sysselsetning innen utvalgte bransjer i Norge 2005

	Omsetning, mill. kr.	Sysselsatte	Omsetning per sysselsatt, mill. kr.
Bygg og anleggssektoren	204 579	146 461	1,4
Varehandel	1 051 909	352 881	3,0
Hotell og restaurant	42 922	81 049	0,5
Landtransport	55 720	65 510	0,9
Personlig tjenesteyting	21 256	47 192	0,5
Transport og kommunikasjon	359 642	164 945	2,2

Kilde: SSB (Statistikkbanken)

Det er store variasjoner mellom næringene i forholdet mellom sysselsetting og omsetning. Forskjellene kan i stor grad forklares av faktorer som grad av videreforedling (andel produktinnsats), men også lønnsnivå, driftsresultat og gjennomsnittlig arbeidstid i næringen, spiller inn. Dagligvarehandelen, som i stor grad kun kjøper inn og videreselger varer, må på denne bakgrunn ha en høyere omsetning som grunnlag for en arbeidsplass enn hva som er tilfellet i hotell- og restaurantvirksomhet.

Vi forutsetter i beregningene at forholdet mellom omsetning og sysselsetting er konstant. Det vi si at dersom omsetningen i varehandelen øker med 1 prosent som følge av turismen, vil den beregne direkte sysselsettingseffekten også være 1 prosent. Det samme legger vi til grunn i de andre næringene.

4.3 Forholdet mellom omsetning og leveranser fra lokalt næringsliv

Produktinnsats-andel

For å produsere de varer og tjenester som turistene konsumerer, må de bedriftene som nyter godt av turistenes etterspørsel, kjøpe varer og tjenester fra andre bedrifter (underleveranser). Turistenes kjøp av varer og tjenester på Røros skaper således aktivitet og sysselsetting også hos underleverandører. For å beregne hvor store disse effektene er, har vi tatt utgangspunkt i SSBs kryssløpstabeller. Kryssløpstabeller viser i hvilken grad næringene kjøper produktinnsats (innsatsvarer) fra hverandre. I tillegg til dette viser den hvor mye import den aktuelle næringen har. Den sist tilgjengelige kryssløpstabeller fra SSB er fra 2002², og vi baserer beregningene på denne datakilden.

Importandel

For å fremstille aktuelle produkter, er Rørosbedriftene nødt til å ”importere” varer og tjenester fra andre steder enn Røros. For å beregne sysselsettingseffekten på Røros, er vi derfor nødt til å legge til grunn en importandel, dvs. den andel av underleveransene som kjøpes fra bedrifter utenfor Røros. Det finnes ikke data om dette på lokalt nivå. Vi gjør derfor antakelser basert på intervjuer med lokale bedrifter, kunnskap om produksjons-

² Tilgjengelig på: http://www.ssb.no/nr_en/input_output_2002.xls

forhold etc. Våre forutsetninger om produktinnsats og importandeler går frem av tabell 3.4.

Tabell 4.3 Forutsetninger om produktinnsatsandeler og importandeler på Røros.

	Produktinnsatsandel	Importandel til Røros	Nasjonal importandel
Bygg og anlegg	0,52	0,20	0,14
Hotel og restaurant	0,39	0,70	0,12
Varehandel	0,39	0,90	0,10
Transport	0,32	0,50	
Personlig tjenesteyting	0,38	0,50	

Kilde: SSB kryssløpstabell for produktinnsats-andelene og egne forutsetninger for importandelene. Note: Importandelen er andelen av innsatsvarer som er importert utenfra. Den nasjonale importandelen for varehandel er for detaljhandel.

Som vi ser er det store variasjoner i produktinnsatsandel og importandel mellom næringene. Vi antar en importandel til Røros på 0,20 for bygg og anlegg, noe som bare er en del høyere enn importandelen for landet sett under ett. For hotell og restaurant og de øvrige tjenesteytende næringene legger vi gjennomgående til grunn høye importandeler til Røros – langt høyere enn de nasjonale importandelene. Bakgrunnen for denne forutsetningen er en antakelse om at en så liten kommune som Røros ikke har et så diversifisert næringsliv at en særlig stor del av underleveransene kan produseres lokalt.

5 Beregnede effekter av kulturminnebasert turisme

I dette kapitlet presenterer vi beregninger av sysselsettingseffekten på Røros av den turismen som kan avledes av kulturminnene. Vi anslår i avsnitt 5.1 rede for etterspørsel på Røros av kulturminnerelatert turisme. I avsnitt 5.2 anslår vi indirekte effekter som følge av økte underleveranser, mens inntektsvirkningene, som er en ytterligere indirekte effekt, anslås i avsnitt 5.3. I avsnitt 5.4. presenterer vi en enkel, aggregert, beregning av hvilken effekt de direkte overføringene fra Riksantikvaren til kulturminneformål har på sysselsetting og inntekt på Røros.

5.1 Turistenes forbruk på Røros

Hotellturister - ferie og fritid

Ifølge SSBs overnattingsstatistikk var det 114.500 overnattinger på hotell i Røros i 2005, og 60 prosent av disse var ferie- og fritidsreisende (68.400 overnattinger). I spørreundersøkelsen mot turister (Becken m. fl., 2008) svarte 60,5 prosent at den viktigste grunnen til at de reiste til Røros, var at Røros var et historisk interessant sted. Ut fra disse tallene forutsetter vi at kulturminnene var grunnen til at 41.500³ overnattinger fant sted på Røros i 2005.

³ Avrundet.

Hotell - konferansegjester

For å beregne kulturminnenes betydning for valg av Røros som konferansedestinasjon har vi gjennomført intervjuer med aktuelle konferansehoteller på Røros. Det ser ut til at disse i varierende grad har brukt kulturminnene aktivt i markedsføringen. På bakgrunn av svarene anslår vi at 40 prosent av konferanseovernattingene kan tilskrives kulturminnene. Av de 45.800 konferanseovernattingene på Røros i 2005, antar vi altså at 18.300 kan tilskrives kulturminnene.

Campingturister

Ifølge SSBs overnattingsstatistikk var det 33.400 campingovernattinger på Røros i 2005. I spørreundersøkelsen oppgav 75 prosent av campinggjestene at de var på Røros fordi "det er et historisk interessant sted". Vi forutsetter således at antall kulturminnerelaterte campingturister på Røros var 25.000.

Hytteturister

En beregning av antall hytteturister gjøres ved å sammenstille de svar vi har fått i spørreundersøkelsen med overnattingsstatistikken fra SSB. I spørreundersøkelsen regner vi hytteturister som en samlekategori bestående av de som 1) overnatter på pensjonat og fjellhytte, 2) leier hytte, hus eller leilighet og 3) har privat innkvartering. Antallet som svarte at de overnattet på hytte utgjorde 41 prosent av antallet som svarte at de overnattet på hotell.

Med denne forutsetningen anslår vi antall hytteovernattinger til 41 prosent av 68.400, altså 28.000 overnattinger. Ifølge spørreundersøkelsen svarte 59 prosent av hytteturistene at de var på Røros fordi det er "et historisk interessant sted". Ut fra dette legger vi til grunn at antall overnattinger på hytte på Røros som kan tilskrives kulturminnene, er 16.500.

Dagsturister

Ifølge spørreundersøkelsen var forholdet mellom dagsturister og hotellturister på 1,3. Forutsatt at hotellturistene i gjennomsnitt har 2 overnattinger, finner vi at antall dagsturister er drøyt 44.000⁴. Ifølge spørreundersøkelsen svarte 55 prosent av dagsturistene at de var på Røros fordi det er "et historisk interessant sted". Vi legger således til grunn at om lag 24.500 dagsturister var på Røros fordi det er et historisk interessant sted.

Oppsummering

Om en legger sammen antall overnattinger blant hotellturister, campingturister, hytteturister samt tallet for dagsturister, finner vi at nesten 126.000 overnattinger og dagsbesøk i 2005 kan tilskrives kulturminnene. Ifølge våre beregninger gir dette en omsetning på om lag 95 millioner kroner på Røros, jf. Tabell 5.1.

---

⁴ (68400*1,3/2)

Tabell 5.1 Turist-døgn og etterspørsel på Røros som følge av kulturminnerelatert turisme.

	Antall turist-døgn	Forbruk per turist, kr/døgn	Samlet forbruk på Røros, mill. kr.
Hotell, ferierende	41 500	1 151	47,8
Hotell, konferanse	18 300	1 151	21,1
Campingturister	25 000	341	8,5
Hytteturister	16 500	684	11,3
Dagsturister	24 500	275	6,7
I alt	125 800	758	95,5

Vi ser at omsetningen fra hotellturistene den absolutt viktigste bidragsyteren til den samlede omsetningen fra kulturminnerelatert turisme.

5.2 Direkte sysselsettingseffekter

For å beregne samlet sysselsettingseffekt fra kulturminnerelatert turisme, summerer vi opp kjøpene av varer og tjenester på Røros av hotell-, camping-, hytte- og dagsturistene. Vi "kanaliser" deretter denne omsetningen på sektorer. Hvilke sektorer denne etterspørselen er kanalisert til, er vist i tabellen nedenfor.

For å beregne de direkte sysselsettingseffektene, divideres omsetningen i de ulike næringene på forholdstallet mellom omsetning og sysselsetting. Beregningene går fram av Tabell 5.2.

Tabell 5.2 Direkte sysselsettingseffekt av kulturminnerelatert turismekonsum

	Omsetning fra kulturminnerelatert turisme, mill. kr.	Omsetning per sysselsatt, mill. kr.	Sysselsettingseffekt, antall personer
Hotel og restaurant	55,9	0,5	105,6
Aktiviteter	14,6	0,5	32,0
Transport	5,4	0,9	6,4
Varehandel	19,5	3,0	6,6
Sum	95,5		150,6

Den samlede omsetningen fra kulturminnebasert turisme på drøyt 95 millioner kroner gir ifølge våre beregninger grunnlag for omtrent 150 sysselsatte i direkte effekt. Knappt 60 prosent av omsetningen og 70 prosent av sysselsettingen ble skapt innen hotell- og restaurantnæringen.

Den beregnede direkte effekten på sysselsettingen i hotell- og restaurantnæringen utgjorde 40 prosent av sysselsettingen i næringen på Røros i 2005. Det tilsvarende tallet for privat tjenesteyting var knapt 15 prosent.

5.3 Indirekte sysselsettingsvirkninger

5.3.1 Økte lokale underleveranser

Reiselivsbedriftene vil kjøpe varer og tjenester både lokalt og som ”import” fra andre deler av landet eller fra utlandet. Hvor mye som legges igjen i lokalt som følge av reiselivsbedriftenes økte underleveranser fra *lokalt næringsliv*, er:

$$\text{Samlet omsetningsøkning} * \text{Andel produktinnsats} * (1 - \text{”importandel”})$$

På samme måte som for de direkte effektene, finner vi sysselsettingseffekten ved å dividere effekten på den lokale underleveransen med forholdstallet mellom omsetning og sysselsetting for den aktuelle næringen. Et metodisk problem i så henseende er at vi ikke vet i hvilken næring gjenkjøpet vil finne sted. Vi har valgt å bruke tall for sysselsetting og samlet produksjon i gjennomsnitt for fastlands-Norge. Ifølge nasjonalregnskapet, var produksjon per sysselsatt i fastlands-Norge på ca 1,1 mill kroner i 2005. Produksjonen per sysselsatt er trolig lavere på Røros enn i sentrale strøk. Ifølge SSBs fylkesfordelte nasjonalregnskap var disponibel inntekt per person i Sør-Trøndelag 90 prosent av landsgjennomsnittet. På bakgrunn av dette nedjusterer vi produksjonen per sysselsatt i Norge tilsvarende, og legger til grunn at samlet produksjon per sysselsatt på Røros er 1,0 million kroner årlig. Beregningsresultatene er vist i Tabell 5.3.

Tabell 5.3 Sysselsettingseffekt på Røros som følge av økte underleveranser.

	Omsetnings- økning	Produkt- innsats- andel	Import- andel	Lokal under- leveranse	Syssel- setting
Hotell og restaurant	55,9	0,39	0,70	6,5	6,5
Varehandel	19,5	0,39	0,90	0,8	0,8
Personlig tjenesteyting og kultur	14,6	0,38	0,50	2,8	2,8
Transport	5,4	0,32	0,50	0,9	0,9
SUM	95,5			11,0	11,0

Underleveransene som retter seg mot næringslivet på Røros er beregnet til 11 millioner kroner. Vi anslår at underleveransene gir grunnlag for 11 flere sysselsatte. Sysselsettingseffekten er sterkest for tjenesteyting og hotell og restaurant.

5.3.2 Inntektsvirkninger

Kulturminnerelatert turisme bidrar til økt sysselsetting, og økt sysselsetting bidrar til økte inntekter på Røros. Økningen i inntektsnivået på Røros gir grunnlag for ytterligere økning i etterspørselen mot lokalt næringsliv på Røros, noe som i sin tur medfører økt aktivitet og sysselsetting. Vi gjør en enkel beregning av denne effekten, jf. Tabell 5.4.

Vi tar utgangspunkt i summen av direkte effekter (150,6 personer) og effekter via økte underleveranser (11 personer). Til sammen gir dette ifølge våre resultater en sysselsettingsøkning på 160 personer. Vi trenger et anslag på gjennomsnittlig inntektsøkning som følge av denne sysselsettingsoppgangen. Ifølge SSBs skattestatistikk var gjennomsnittlig bruttoinntekt per skattyter på Røros på 257.000 kroner i 2005. På usikkert grunnlag legger vi ut fra dette til grunn en gjennomsnittlig inntekt per sysselsatt på 250.000 kroner per år.

Det gir en inntektsøkning på 40 millioner kroner, som etter skatt (forutsatt 30 prosent i gjennomsnitt) reduseres til 28 millioner kroner. Tar vi hensyn til at en del av inntektene spares, og at mye av den gjenværende etterspørselen retter seg mot import fra resten av landet og utlandet (vi antar at denne ”importandelen” er 80 prosent), blir etterspørselen mot lokalt næringsliv på Røros redusert til drøyt 5 millioner kroner.

Tabell 5.4   *Beregninger av inntektsvirkninger*

Sysselsettingsøkning (direkte og underleveranser)	162	Personer
Gjennomsnittlig inntekt per sysselsatt	250 000	kroner/sysselsatt
Inntektsøkning	40	mill kroner
Inntektsøkning etter skatt (skattesats 30 pst.)	28	mill kroner
Økt sparing (sparerate på 5 pst.)	1	mill kroner
Økt etterspørsel i alt	27	mill kroner
Økt etterspørsel mot Røros (importandel 0,8)	5,4	mill kroner
Omsetning per sysselsatt	1,0	mill kroner
Økt sysselsetting på Røros pga inntektseffekter	5,4	Sysselsatte

Med utgangspunkt i det overstående finner vi at inntektseffekten gir ytterligere 5 sysselsatte på Røros. Dette er beskjedent sammenlignet med størrelsen på de direkte effektene og også i forhold til leveransene via økte underleveranser. Grunnen til at de beregnede effektene er beskjedne, er særlig forutsetningen om at hoveddelen av den økte etterspørselen som genereres av økte inntekter retter seg mot varer og tjenester produsert utenfor Røros.

5.4   **Økt kommunal sysselsetting**

For privat sektor sett under ett, anslår vi ut fra det foregående de direkte og indirekte virkningene av kulturminnene på sysselsettingen i privat sektor på Røros til 167 personer⁵. I 2005 var det anslagsvis 3.000 sysselsatte blant dem som var bosatt på Røros. Den beregnede effekten på 167 sysselsatte tilsvarte således 5,6 prosent av samlet sysselsetting på Røros.

I tillegg til dette er det grunn til å forutsette at også *antall ansatte i kommunen* vil øke som følge av at det blir flere sysselsatte i privat sektor, og dermed flere innbyggere. Behovet for kommunale tjenester øker når det blir flere innbyggere. Økte skatteinntekter vil gjøre det mulig for kommunen å finansiere et økt tjenestetilbud. Også i inntekts-systemet for kommunene ligger det automatiske mekanismer som sikrer økte overføringer fra staten når innbyggertallet stiger.

Vi velger å gjøre en forenklet beregning der vi forutsetter at antall kommunalt ansatte per innbygger er konstant, samt at antall innbyggere per sysselsatt er konstant. Det innebærer at vi forutsetter at den prosentvise økningen i antall kommunalt ansatte er like sterk som den prosentvise økningen i ansatte i privat sektor på Røros.

I 2005 var det 3005 sysselsatte med bosted på Røros og drøyt 3250 personer med arbeidssted på Røros⁶. Av de sistnevnte var 650 ansatt i Røros kommune⁷. På basis av

⁵ De 162 sysselsatte fra direkte leveranser og underleveranser, pluss de 5 sysselsatte fra tabell 5.4.

⁶ Kilde: SSB Statistikkbanken.

disse tallene antar vi at av de 3005 sysselsatte som bodde på Røros, arbeidet 600 personer i kommunen. Økningen på 167 personer utgjør 7,0 prosent av den ikke-kommunale sysselsettingen på 2.400 personer. Ved å forutsette den samme prosentvise økningen i kommunal sysselsetting, får vi en ytterligere sysselsettingsvekst på 42 personer.

6 Effekter av overføringer fra riksantikvaren

I tillegg til effektene som følge av at det kommer flere turister på grunn av kulturminnene, medfører kulturminnene også økte bevilgninger. Disse gir grunnlag for økt aktivitet og sysselsetting. Vi gjør i dette kapitlet et grovt overslag over effektene av disse statlige tilskuddene.

I perioden 2004-2007 mottok Røros gjennomsnittlig 9,2 millioner kroner (2005-priser) årlig i støtte fra Riksantikvaren til vedlikehold og rehabilitering av de fysiske kulturminnene i kommunen. Det aller meste av midlene gikk til restaurering og bevaring av gamle bygg. Dette er vesentlig mer arbeidsintensiv virksomhet enn ordinært vedlikehold og rehabilitering, og foregår med høyt spesialisert kompetanse. Arbeidet skjer med utstyr og materialkvaliteter fra tidligere tider. På Røros har det utviklet seg et håndverksmiljø som har spesialisert seg i antikvarisk rehabilitering. Innsatsvarene som benyttes i slik rehabilitering leveres i stor grad fra lokale leverandører, slik at ringvirkningene lokalt trolig blir større enn ved ordinær bygge- og anleggsvirksomhet.

På bakgrunn av dette forutsetter vi at oppdragene går til spesialiserte firma på Røros.

Vi har valgt en litt annen metode enn tidligere i rapporten for å fordele bevilgningene på ulike utgiftstyper og beregne sysselsettingseffektene. Tilskuddene er fordelt på ulike utgiftstyper basert på informasjon i SSBs byggekostnadsindeks, men der vi har justert vektene på bakgrunn av at restaurering er mer arbeidsintensivt enn produksjon av ordinære bygg. Dette er blant annet basert på intervjuer med lokale aktører. Tabellen nedenfor viser hvordan vi har fordelt de 9,2 millioner kronene på ulike komponenter, samt beregnet effekt på sysselsettingen.

Tabell 6.1   *Direkte effekter av midlene fra Riksantikvaren på Røros.*

Utgiftstype	Etterspørsel, Mill kr	Kr/sysselsatt (mill)	Effekt, antall sysselsatte
Lønnskostnader	6,0	0,29	20,7
Materialer	2,3	1,00	2,2
Maskiner	0,2	1,00	0,2
Transport	0,2	1,00	0,2
Administrasjon	0,5	0,40	1,3
Sum	9,2		24,6

Vi legger til grunn at 6 av de drøyt 9 millioner kronene er lønnskostnader til lokalt ansatte. Noe av det resterende beløpet går til administrasjon, men det meste er materialkostnader.

---

⁷ Kilde: SSB KOSTRA.

En lønnskostnad på 6 millioner kroner tilsvarer knapt 21 sysselsatte, når vi forutsetter en gjennomsnittlig lønnskostnad per sysselsatt på 290.000 kroner⁸. For administrasjon har vi lagt til grunn noe høyere lønn. For utgiftene til materialer, maskiner og transport har vi som tidligere i rapporten lagt til grunn en omsetning per sysselsatt på 1,0 mill kroner. Samlet genererer midlene fra Riksantikvaren ifølge våre resultater en direkte sysselsettingseffekt på 25 personer.

Ytterligere effekter i form av underleveranser og inntektsvirkninger vil være små i forhold til dette. Vi går ikke videre i å beregne slike effekter.

7 Oppsummering, diskusjon

I denne rapporten har vi gjort beregninger av hvor sterke effekter på økonomien i et lokalsamfunn som kan tilskrives de fysiske kulturminnene på stedet. Vi har studert omfanget av turister som kommer utenfra for å besøke kulturminnene på Røros, deres pengebruk og i hvilket omfang denne pengebruken genererer inntekter og sysselsetting i kommunen.

Analysen er en tradisjonell ringvirkningsanalyse. På basis av en spørreundersøkelse har vi anslått hvor stor andel av ulike turistgrupper som kommer til Røros på grunn av kulturminnene. Vi kombinerer deretter ulike data for å anslå hvor mange jobber som genereres på Røros, dels direkte virkninger i de næringene hvor turistene bruker sine penger, og dels ringvirkninger. Ringvirkningene er økte underleveranser til de næringene hvor turistene bruker pengene sine, økt etterspørsel pga økt inntektsnivå i kommunen, samt økt kommunal sysselsetting som følge av at kommunen øker sitt tjenestetilbud til innbyggerne når sysselsetting og folketall går opp.

I tillegg har Røros over flere år mottatt statlige bevilgninger for å restaurere og vedlikeholde kulturminnene. Disse midlene har, i likhet med enhver statlig overføring til en kommune, gitt økt sysselsetting i mottakerkommunen. En oppsummering av sysselsettingsvirkningene av kulturminnene på Røros er beskrevet i tabellen nedenfor.

Tabell 7.1   Oppsummering av sysselsettingseffekter av kulturminnene på Røros

Effekt av:	Sysselsettings- effekt, antall ansatte
<i>Flere turister:</i>	209
- Effekter i næringene der turistene bruker penger	151
- Effekter pga økte underleveranser	11
- Effekter pga økt inntekt på Røros	5
- Økt kommunal sysselsetting	42
<i>Statlige bevilgninger:</i>	25

I 2005, som er basisåret for beregningene, var det 3000 sysselsatte med bosted i Røros kommune. En sysselsettingseffekt på 209 personer tilsvarer 7,0 prosent av den samlede

---

⁸ Landsgjennomsnittet for lønnskostnad per sysselsatt var 345.000 kroner i 2005. Med forutsetning om at inntektsnivået på Røros ligger 15 prosent lavere på Røros enn i landet som helhet (lønn per sysselsatt på Røros utgjorde i 2005 83 prosent av landsgjennomsnittet), får vi et anslag på drøyt 290.000 kroner per sysselsatt.

sysselsettingen blant dem som er bosatt i kommunen. Regner vi med de statlige bevilgningene (noe vi ikke uten videre bør gjøre), blir prosentandelen 7,8.

Røros har over flere år hatt en gunstigere (eller mindre ugunstig) utvikling i befolkning og sysselsetting enn mange andre sammenlignbare kommuner. Verken kulturminnene eller turisme i sin helhet har bidratt til vekst i sysselsettingen, idet antall hotell-overnattinger gjennomgående har økt svært lite siden 2000. Men over en lengre periode har likevel det relativt stabile nivået på turisttilstrømmingen til Røros gitt et verdifullt bidrag til aktivitetsnivå, sysselsetting og velferd i Røros kommune og i kommunene rundt.

Beregningsresultatene er usikre. En sentral usikkerhet er selvsagt anslagene på hvor mange turister som kommer til Røros *som følge av* kulturminnene. Det er metodiske problemer med spørreundersøkelsene som ble benyttet til å anslå andelen som kom til Røros pga kulturminnene, bl.a. at de ble avholdt om sommeren, mens turistene kommer hele året. At vi i beregningene har utelatt visse effekter som er svært vanskelige å tallfeste, kan likevel tilsi at våre estimat må ses som forsiktige anslag.

Innenfor kulturminnefeltet har det de senere årene vært en økende interesse for å bruke rene økonomiske gevinster for bedrifter og lokalsamfunn som følge av kulturminner, som et argument for at kommuner og nasjonale myndigheter skal satse økonomiske midler på kulturminnene, gjerne i kombinasjon med næringsvirksomhet. Vår undersøkelse viser på at det er en ikke ubetydelig økonomisk effekt av kulturminnene på Røros.

Vi har beregnet effekter på sysselsettingen og dermed verdiskapingen i en kommune som kan avledes av kulturminnene. Et spørsmål er om andre kommuner med kulturminner kan benytte resultatene fra Røros som utgangspunkt for å beregne de lokal-økonomiske effektene av "sine" kulturminner. Vi tror dette er mulig, men resultatene for Røros kan ikke uten videre overføres. Vi mener likevel at denne analysen er et rammeverk som kan danne utgangspunkt for lignende beregninger andre steder. I slike beregninger kan man ta utgangspunkt i lokale data for turisme, overnattinger mv, og kombinere dem med nøkkeltall fra denne analysen.

Referanser

- Becken, L.-E., E. Bowitz og K. Ibenholt (2008A): *Turistundersøkelsen på Røros*. Arbeidsnotat 2008-002. Econ Pöyry.
- Becken, L.-E., E. Bowitz og K. Ibenholt (2008B): *Ungdom og stedsidentitet i og rundt Røros*. Arbeidsnotat 2008-003. Econ Pöyry.
- Bowitz, E., L.-E. Becken og K. Ibenholt (2008): *Innflyttere til Røros, spørreundersøkelse*. Arbeidsnotat 2008-001. Econ Pöyry.
- Dybedal, P. (2006): *Økonomiske ringvirkninger av reiseliv i Hedmark og Oppland 2005*. Rapport 863/2006 fra Transportøkonomisk Institutt.
- Dybedal, P., A. Rideng, J. V. Haukeland og B. Grue (2006): *Utenlandske turisternes forbruk i Norge 2005*. Rapport 823/2006 fra Transportøkonomisk Institutt.
- Ibenholt, K. (2008): *Kulturminnenes betydning for bedriftene på Røros*. Arbeidsnotat 2008-004. Econ Pöyry.
- SSB (2006A): Forbruksundersøkelsen 2006. Tabell 1: *Utgift per husholdning per år, etter vare- og tjenestegruppe. 2004-2006. 2006-priser. Kroner og prosent*.
- SSB (2006B): *Satelittregnskap for turisme: Tabell 1: Samlet turistkonsum i Norge i 2004 og 2005. Millioner kroner, løpende priser. (Omfatter norske husholdningers turistkonsum i Norge, utlendingers turistkonsum i Norge og norske næringers utgifter til forretningsreiser i Norge.* Tilgjengelig på: <http://www.ssb.no/emner/09/01/turismesat/tab-2006-12-19-01.html>
- SSB (2008): *Byggekostnadsindeks for bustader: Byggekostnadsindeks. Oversikt over delprodukt, innsatsfaktorer og vekter.* Tilgjengelig på: <http://www.ssb.no/emner/08/02/30/bkibol/>